

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए
 2) प्रत्येक प्रश्न के अंक समान है।
 3) प्रश्नपत्र पर सीट नंबर के अलावा कुछ भी न लिखें।

Q.1 अ) लेखन कौशल की विभिन्न विधियां को विस्तार पूर्वक समझाइए। [07]

ब) लेखन कौशल वाचन कौशल के अंतर को स्पष्ट करते हुए वाचन कौशल की उपयोगिता व महत्व पर प्रकाश डालिए। [08]

Q.2 अ) प्रभावी संवाद में श्रवण कौशल की भूमिका पर प्रकाश डालिए। [07]

ब) भाषण कौशल के महत्व को स्पष्ट करते हुए इसकी विशेषताओं का वर्णन कीजिए। [08]

Q.3 संक्षिप्त टिप्पणियां लिखिए:

अ) प्रभावी संचार में भाषा कौशल का महत्व [05]

ब) वाचन कौशल का अर्थ व स्वरूप [05]

स) भाषा कौशल के आधार [05]

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) निम्नांकित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए
 2) प्रत्येक प्रश्न के अंक समान है।
 3) प्रश्नपत्र पर सीट नंबर के अलावा कुछ भी न लिखें।

Q.1 अ) लेखन कौशल की विभिन्न विधियां को विस्तार पूर्वक समझाइए। [07]

ब) लेखन कौशल वाचन कौशल के अंतर को स्पष्ट करते हुए वाचन कौशल की उपयोगिता व महत्व पर प्रकाश डालिए। [08]

Q.2 अ) प्रभावी संवाद में श्रवण कौशल की भूमिका पर प्रकाश डालिए। [07]

ब) भाषण कौशल के महत्व को स्पष्ट करते हुए इसकी विशेषताओं का वर्णन कीजिए। [08]

Q.3 संक्षिप्त टिप्पणियां लिखिए:

अ) प्रभावी संचार में भाषा कौशल का महत्व [05]

ब) वाचन कौशल का अर्थ व स्वरूप [05]

स) भाषा कौशल के आधार [05]

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नका.

प्र.१ अ) भाषणाची संकल्पना आणि स्वरूप स्पष्ट करा. [१०]

किंवा

ब) भाषणाच्या विविध प्रकारांची सविस्तर चर्चा करा.

प्र.२ अ) निवेदन म्हणजे काय? संकल्पना आणि स्वरूप स्पष्ट करा. [१०]

किंवा

ब) निवेदनाच्या प्रमुख प्रकारांची सविस्तर चर्चा करा.

प्र.३ पुढील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. [१०]

- १) भाषणाची पूर्वतयारी म्हणजे काय?
- २) भाषणाच्या वैविध्यासाठी आवश्यक घटक कोणत्या?
- ३) भाषण संहितेतमध्ये लेखी स्वरूपासाठी आवश्यक घटक कोणते?
- ४) प्रभावी भाषणासाठी आवश्यक कैशल्ये कोणती?
- ५) भाषणाचा कोणता प्रकार ॲपचारिक संवादामध्ये येतो?
- ६) प्रभावी निवेदनासाठी आवश्यक कैशल्ये कोणती?
- ७) निवेदन करताना कोणते भान आवश्यक असते?
- ८) वाचिक कैशल्य म्हणजे काय?
- ९) निवेदनासाठी सराव म्हणजे काय?
- १०) हाव-भाव म्हणजे काय?

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) Attempt **ANY TWO** questions out of three.
कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 a) What ethical considerations should be taken into account while [15] writing academically?

शैक्षणिक लेखन करत असताना कोणत्या नैतिक बाबींचा विचार केला पाहिजे?

OR

b) Why is ethical consideration crucial in academic writing?
शैक्षणिक लेखनात नैतिक विचार महत्वाचे का आहेत?

Q.2 a) How can the body of an essay effectively present arguments and [15] evidence?

निबंधाच्या शरीरात तर्के आणि पुरावे प्रभावीपणे कसे सादर करता येतात?

OR

b) What is the purpose of a conclusion in an academic essay?
शैक्षणिक निबंधात निष्कर्षाचा उद्देश काय आहे?

Q.3 Write short notes on: (ANY THREE) [15]

A) Academic writing help in developing philosophical thinking
शैक्षणिक लेखन तत्त्वज्ञानाच्या विचारसरणीच्या विकासात मदत करते

B) The challenges of maintaining ethical standards in academic writing
शैक्षणिक लेखनात नैतिक मानके राखण्याचे आव्हाने

C) The importance of clarity in structuring academic essays
शैक्षणिक निबंधांची रचना करताना स्पष्टतेचे महत्व आहे

D) The significance of proper research strategies in academic writing
शैक्षणिक लेखनात योग्य संशोधन धोरणांचे महत्व

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) Discuss the probability sampling methods
संभाव्यता नमुना पद्धतींची चर्चा करा.
B) What are the sources of data?
सामुग्रीचे स्रोत कोणते आहेत?

Q.2 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) Discuss the types of tables with suitable examples.
योग्य उदाहरणांसह सारण्यांच्या प्रकारांची चर्चा करा.
B) What are the different types of diagram?
आकृतीचे विविध प्रकार कोणते आहेत?

Q.3 Write Short Notes on: (Any TWO) [10]

टीपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) National Sample Survey Office
राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण कार्यालय
B) Stratified sampling
स्तरीकृत नमुना
C) Histogram
आयता-चित्र
D) Advantages of diagram
आकृतीचे फायदे

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) Discuss the probability sampling methods
संभाव्यता नमुना पद्धतींची चर्चा करा.
B) What are the sources of data?
सामुग्रीचे स्रोत कोणते आहेत?

Q.2 Attempt ANY ONE of the following: [10]

खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा:

A) Discuss the types of tables with suitable examples.
योग्य उदाहरणांसह सारण्यांच्या प्रकारांची चर्चा करा.
B) What are the different types of diagram?
आकृतीचे विविध प्रकार कोणते आहेत?

Q.3 Write Short Notes on: (Any TWO) [10]

टीपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) National Sample Survey Office
राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण कार्यालय
B) Stratified sampling
स्तरीकृत नमुना
C) Histogram
आयता-चित्र
D) Advantages of diagram
आकृतीचे फायदे

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
2) Figures to the right indicate full marks.
3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Answer the following: (ANY ONE)** [10]

- A) Why are caves considered important in Archaeology?
- B) Describe the evolution of caves in Maharashtra.

Q.2 **Answer the following: (ANY ONE)** [10]

- A) What are the key characteristics of Hindu Cave Temples?
- B) Explain the significance of Paintings in a Cave.

Q.3 **Write short notes: (ANY THREE)** [10]

- A) Vandalism (Human Destruction) in Caves
- B) Cave Tourism
- C) Darbar Hall Ellora or Kanheri
- D) Vihara
- E) Elements of Buddhist Caves

ଓঁ শশীলাল

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Attempt any TWO questions.**

कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Write a note on the atrocities committed on the scheduled castes [15] and scheduled tribes.

अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातींवर होणाऱ्या अत्याचारावर टिप्पण लिहा.

OR

B) Describe the different types of violences committed against women.

महिलांवर होणारे विविध प्रकारचे हिंसाचार विशद करा.

Q.2 A) Explain the concept of Intellectual Property Rights (IPR). [15]

बौद्धिक संपदा हक्क (IPR) ची संकल्पना स्पष्ट करा.

OR

B) Explain the importance of cyber laws.

सायबर कायद्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

Q.3 Write Short Notes on: (ANY THREE) [15]

टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Juvenile justice

बाल न्याय

B) Citizens charter

नागरिकांची सनद

C) Consumers rights

ग्राहकांचे हक्क

D) Child rights

बाल हक्क

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Write short notes on the following: (ANY TWO) [10]

- a) Process of Content Writing
- b) Social Media posts
- c) Content Writing in the age of the internet
- d) Avoiding plagiarism in content writing

Q.2 Answer the following: (ANY TWO) [10]

a) You are applying for an internship with a company and need to send an email introducing yourself and expressing interest in the position. Write the email, highlighting your qualifications, enthusiasm, & professional background.

b) Write a blog on "Sustainable Living: Simple Ways College Students Can Make a Difference." Write about practical ways college students can incorporate sustainability into their daily lives, from eco-friendly practices in the college to supporting sustainable businesses. Offer tips on reducing waste, conserving energy and promoting environmental awareness on campus.

c) Imagine you have been tasked with creating a caption for an image to be posted on a brand's official Facebook page. The image showcases a vibrant sunset over a beach with a person enjoying the view. The goal is to engage the audience, reflect the brand's personality and encourage interaction.

Write a creative, catchy and engaging caption for this image. Be sure to include:

- i) A tone that matches the brand's identity (eg., casual, professional, adventures)
- ii) A call to action or prompt for audience interaction (eg., asking followers to share their thoughts, tag a friend or use a hashtag)
- iii) Any relevant emojis or hashtags to increase engagement.

Note: Keep in mind the importance of readability, audience connection & brand representation in your caption.

d) Edit the content given below for errors:
 Nothing beats the feel of the sand between your toes & the cool ocean breeze. Life is better at the beach, don't you think?? Let us know where you'd rather be in? #Beach Day #SunnyVibes #VacayMood #BeachLovers

Q.3 Answer the following in Two to Three line: (ANY FIVE) [10]

- a) Blogger
- b) Headlines
- c) X
- d) Reels
- e) Instagram
- f) Meme
- g) Audience in Social Media

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Write short notes on the following: (ANY TWO) [10]

- a) Process of Content Writing
- b) Social Media posts
- c) Content Writing in the age of the internet
- d) Avoiding plagiarism in content writing

Q.2 Answer the following: (ANY TWO) [10]

a) You are applying for an internship with a company and need to send an email introducing yourself and expressing interest in the position. Write the email, highlighting your qualifications, enthusiasm, & professional background.

b) Write a blog on "Sustainable Living: Simple Ways College Students Can Make a Difference." Write about practical ways college students can incorporate sustainability into their daily lives, from eco-friendly practices in the college to supporting sustainable businesses. Offer tips on reducing waste, conserving energy and promoting environmental awareness on campus.

c) Imagine you have been tasked with creating a caption for an image to be posted on a brand's official Facebook page. The image showcases a vibrant sunset over a beach with a person enjoying the view. The goal is to engage the audience, reflect the brand's personality and encourage interaction.

Write a creative, catchy and engaging caption for this image. Be sure to include:

- i) A tone that matches the brand's identity (eg., casual, professional, adventures)
- ii) A call to action or prompt for audience interaction (eg., asking followers to share their thoughts, tag a friend or use a hashtag)
- iii) Any relevant emojis or hashtags to increase engagement.

Note: Keep in mind the importance of readability, audience connection & brand representation in your caption.

d) Edit the content given below for errors:
 Nothing beats the feel of the sand between your toes & the cool ocean breeze. Life is better at the beach, don't you think?? Let us know where you'd rather be in? #Beach Day #SunnyVibes #VacayMood #BeachLovers

Q.3 Answer the following in Two to Three line: (ANY FIVE) [10]

- a) Blogger
- b) Headlines
- c) X
- d) Reels
- e) Instagram
- f) Meme
- g) Audience in Social Media

FYBA-II-ATKT-NEP-SEPT.-2025 Describing and Graphical Presentation of Data

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 4) Graph Will be provided on request.

Q.1 Fill in the blanks: [10]

- 1) The _____ is a measure of central tendency that represents the average value in a dataset.
- 2) Mode refers to the value within a series that occurs _____ number of times.
- 3) To calculate the median, all the items of a series have to be arranged in a/an _____.
- 4) A frequency distribution is known to be _____ when it is flatter than normal.
- 5) A graph that displays data that changes continuously over periods of time is called _____.
- 6) The mean of the following numbers: 23, 45, 87, 40, 50 is _____.
- 7) The normal curve serves as a model for describing the peakness or flatness of the curve through the measure of _____.
- 8) The point (-2,-2) is _____ from x-axis and y-axis.
- 9) The median for the following data 25, 30, 27, 22, 35, and 40 is _____.
- 10) The _____ in statistics for a given data set is the difference between the highest and lowest values.

(P.T.O)

FYBA-II-ATKT-NEP-SEPT.-2025 Describing and Graphical Presentation of Data

Q.2

A) Attempt ANY ONE question from the following: [10]
 Write the difference between standard deviation and variance. Calculate standard deviation for the following data:

Class interval	frequency
0-10	27
10-20	10
20-30	7
30-40	5
40-50	4
50-60	2

N= 55

B) What is z-score and its uses.

Q.3

A) Attempt ANY THREE question from the following: [10]
 Explain probability curve in terms of kurtosis.

B) Draw bar graph for the following data:

Grade	Frequency (Number of Students)
A	15
B	25
C	35
D	10
F	5

C) Applications of the normal curve.

D) Draw a probability curve (not on graph), marking and explaining few of its properties.

Fruit	Frequency
Apple	40
Banana	30
Orange	20
Grape	10
Total	100

E) Select an appropriate graph between the two mentioned below for the following distribution- bar graph/ histogram.

Age Interval	Frequency (Number of People)
0 - 10	5
10 - 20	12
20 - 30	18
30 - 40	10
40 - 50	7

FYBA-II-ATKT-NEP-SEPT.-2025 Describing and Graphical Presentation of Data

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 4) Graph Will be provided on request.

Q.1 Fill in the blanks: [10]

- 1) The _____ is a measure of central tendency that represents the average value in a dataset.
- 2) Mode refers to the value within a series that occurs _____ number of times.
- 3) To calculate the median, all the items of a series have to be arranged in a/an _____.
- 4) A frequency distribution is known to be _____ when it is flatter than normal.
- 5) A graph that displays data that changes continuously over periods of time is called _____.
- 6) The mean of the following numbers: 23, 45, 87, 40, 50 is _____.
- 7) The normal curve serves as a model for describing the peakness or flatness of the curve through the measure of _____.
- 8) The point (-2,-2) is _____ from x-axis and y-axis.
- 9) The median for the following data 25, 30, 27, 22, 35, and 40 is _____.
- 10) The _____ in statistics for a given data set is the difference between the highest and lowest values.

(P.T.O)

FYBA-II-ATKT-NEP-SEPT.-2025 Describing and Graphical Presentation of Data

Q.2

A) Attempt ANY ONE question from the following: [10]
 Write the difference between standard deviation and variance. Calculate standard deviation for the following data:

Class interval	frequency
0-10	27
10-20	10
20-30	7
30-40	5
40-50	4
50-60	2

N= 55

B) What is z-score and its uses.

Q.3

A) Attempt ANY THREE question from the following: [10]
 Explain probability curve in terms of kurtosis.

B) Draw bar graph for the following data:

Grade	Frequency (Number of Students)
A	15
B	25
C	35
D	10
F	5

C) Applications of the normal curve.

D) Draw a probability curve (not on graph), marking and explaining few of its properties.

Fruit	Frequency
Apple	40
Banana	30
Orange	20
Grape	10
Total	100

E) Select an appropriate graph between the two mentioned below for the following distribution- bar graph/ histogram.

Age Interval	Frequency (Number of People)
0 - 10	5
10 - 20	12
20 - 30	18
30 - 40	10
40 - 50	7

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Attempt ANY ONE question of the following: [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या:

A) Explain the need of data visualization.
 डेटा क्लियुअलायझेशनची गरज स्पष्ट करा.
 B) Explain the methods of importing data in excel.
 एक्सेलमध्ये डेटा आयात करण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.

Q.2 Answer ANY ONE question of the following: [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या:

A) Explain 'sparklines'.
 'स्पार्कलाइन्स' स्पष्ट करा.
 B) Explain the process of creating pie chart.
 पाई चार्ट तयार करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

Q.3 Write Short notes on: (ANY TWO) [10]

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) Data formatting	डेटा फॉर्मॅटिंग
B) Pivot table	पिक्वोट टेबल
C) Data validation with lists	डेटा प्रमाणीकरण सूचीसह
D) Line chart	रेखा चार्ट

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Attempt ANY ONE question of the following: [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या:

A) Explain the need of data visualization.
 डेटा क्लियुअलायझेशनची गरज स्पष्ट करा.
 B) Explain the methods of importing data in excel.
 एक्सेलमध्ये डेटा आयात करण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.

Q.2 Answer ANY ONE question of the following: [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या:

A) Explain 'sparklines'.
 'स्पार्कलाइन्स' स्पष्ट करा.
 B) Explain the process of creating pie chart.
 पाई चार्ट तयार करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

Q.3 Write Short notes on: (ANY TWO) [10]

टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) Data formatting	डेटा फॉर्मॅटिंग
B) Pivot table	पिक्वोट टेबल
C) Data validation with lists	डेटा प्रमाणीकरण सूचीसह
D) Line chart	रेखा चार्ट

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt ANY FOUR questions out of six:

खालील सहा पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Critically analyze hedonistic egoism of Epicurus. [15]
एपिक्युरसच्या सुखवादी अहंकाराचे समालोचन करा.**OR**B) Evaluate Psychological Egoism of Thomas Hobbes's.
थॉमस हॉब्सच्या मानसिक अहंकाराचे मूल्यमापन करा.Q.2 A) Discuss ethics of Altruism according to David Hume. [15]
डेव्हिड ह्यूमच्या मते परोपकाराच्या नैतिकतेची चर्चा करा.**OR**B) Compare Mill's theory from Bentham's theory of Utilitarianism.
मिलच्या सिद्धांताची बेंथमच्या उपयुक्ततावादाच्या सिद्धांताशी तुलना करा.Q.3 A) Give the argument on ethics of care from the point of view of [15]
Gilligan.
गिलिगनच्या दृष्टिकोनातून काळजीच्या नैतिकतेवर युक्तिवाद करा.**OR**B) Critically consider Sartre's contribution on existential ethics.
अस्तित्वात्मक नैतिकतेवरील सार्वच्या योगदानाचा समीक्षा करा.Q.4 A) Investigate the concept of reformatory theory. [15]
सुधारात्मक सिद्धांताच्या संकल्पनेचा शोध घ्या.**OR**

B) Discuss the Idea of God in Augustine.

ऑगस्टीनमधील देवाची कल्पनेवर चर्चा करा.

Q.5 A) Briefly Discuss Categorical imperative of Kant. [15]
कांटच्या वर्गीय अनिवार्यतेची थोडक्यात चर्चा करा.**OR**

B) Illustrate Ethics of care according to Gilligan.

गिलिगनच्या मते काळजीचे नैतिशास्त्र स्पष्ट करा.

Q.6 **Write short notes on ANY Three from the following:** [15]
टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Deterrent Theory

प्रतिबंधक सिद्धांत

B) Ayn Rand's criticism of Altruism

आयन रॅडची यांची परोपकारावर टीका

C) Is capital punishment Justifiable?

फाशीची शिक्षा न्याय्य आहे का?

D) Gilligan criticism on Kohlberg's stages of moral development of children

मुलांच्या नैतिक विकासाच्या कोहलबर्गच्या टप्प्यांवर गिलिगन ने केलेली टीका

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt ANY FOUR questions out of six:

खालील सहा पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Critically analyze hedonistic egoism of Epicurus. [15]
एपिक्युरसच्या सुखवादी अहंकाराचे समालोचन करा.**OR**B) Evaluate Psychological Egoism of Thomas Hobbes's.
थॉमस हॉब्सच्या मानसिक अहंकाराचे मूल्यमापन करा.Q.2 A) Discuss ethics of Altruism according to David Hume. [15]
डेव्हिड ह्यूमच्या मते परोपकाराच्या नैतिकतेची चर्चा करा.**OR**B) Compare Mill's theory from Bentham's theory of Utilitarianism.
मिलच्या सिद्धांताची बेंथमच्या उपयुक्ततावादाच्या सिद्धांताशी तुलना करा.Q.3 A) Give the argument on ethics of care from the point of view of [15]
Gilligan.
गिलिगनच्या दृष्टिकोनातून काळजीच्या नैतिकतेवर युक्तिवाद करा.**OR**B) Critically consider Sartre's contribution on existential ethics.
अस्तित्वात्मक नैतिकतेवरील सार्वच्या योगदानाचा समीक्षा करा.Q.4 A) Investigate the concept of reformatory theory. [15]
सुधारात्मक सिद्धांताच्या संकल्पनेचा शोध घ्या.**OR**

B) Discuss the Idea of God in Augustine.

ऑगस्टीनमधील देवाची कल्पनेवर चर्चा करा.

Q.5 A) Briefly Discuss Categorical imperative of Kant. [15]
कांटच्या वर्गीय अनिवार्यतेची थोडक्यात चर्चा करा.**OR**

B) Illustrate Ethics of care according to Gilligan.

गिलिगनच्या मते काळजीचे नैतिशास्त्र स्पष्ट करा.

Q.6 **Write short notes on ANY Three from the following:** [15]
टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Deterrent Theory

प्रतिबंधक सिद्धांत

B) Ayn Rand's criticism of Altruism

आयन रॅडची यांची परोपकारावर टीका

C) Is capital punishment Justifiable?

फाशीची शिक्षा न्याय्य आहे का?

D) Gilligan criticism on Kohlberg's stages of moral development of children

मुलांच्या नैतिक विकासाच्या कोहलबर्गच्या टप्प्यांवर गिलिगन ने केलेली टीका

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **All questions are COMPULSORY.**
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Fill in the blanks:** [12]

- i) _____ includes all outward or overt actions.
- ii) The process of converting outside stimuli, such as light, into neural activity is called _____.
- iii) The tendency to notice only things that agree with our point of view is called _____ bias.
- iv) _____ is the unique way in which each individual thinks, acts, and feels throughout life.
- v) When people deliberately give the answer, they think is more socially correct rather than their true opinion so that no one gets offended is called _____ bias.
- vi) The tendency of the brain to stop attending to constant, unchanging information is called _____.
- vii) People lose this ability to change its shape from thick to thin, enabling it to focus on objects that are close or far away as the lens hardens through aging, a disorder called _____.
- viii) A neuron that carries messages from the central nervous system to the muscles of the body are called _____ nerves.
- ix) _____ is the part of the personality present at birth and completely unconscious.

x) The _____ controls the level of blood sugar in the body by secreting insulin and glucagon.

xi) _____ is an insight therapy based on the theory of Freud, emphasizing the revealing of unconscious conflicts; Freud's term for both the theory of personality and the therapy based on it.

xii) The _____ is the specialized cell in the nervous system that receives and sends messages within that system.

Q.2 **Answer the following: (ANY ONE)** [12]

- i) Describe the contributions of some of the early pioneers in psychology.
- ii) List and explain the descriptive methods to gather data.

Q.3 **Answer the following: (ANY ONE)** [12]

- i) What is a Neuron? Identify the parts of a neuron and functions of each.
- ii) Give short note on:
 - a) Wernicke's Area
 - b) Broca's Area

Q.4 **Write Short notes: (ANY THREE)** [12]

- i) Pain-Gate control theory
- ii) Any 5 parts of the Ear
- iii) Place theory, Frequency theory and Volley principle
- iv) Difference between Bottom up and Top-down Processing
- v) Any 3 types of Illusion

Q.5 **Write Short notes: (ANY THREE)** [12]

- i) Psychosexual stages of personality development
- ii) How the neo-Freudians modified Freud's theory
- iii) Bandura's reciprocal determinism and self-efficacy
- iv) Difference between:
 - a) Real self and Ideal self
 - b) Conditional and Unconditional regard
- v) Advantages and disadvantages of projective test of personality assessments.

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **All questions are COMPULSORY.**
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Fill in the blanks:** [12]

- i) _____ includes all outward or overt actions.
- ii) The process of converting outside stimuli, such as light, into neural activity is called _____.
- iii) The tendency to notice only things that agree with our point of view is called _____ bias.
- iv) _____ is the unique way in which each individual thinks, acts, and feels throughout life.
- v) When people deliberately give the answer, they think is more socially correct rather than their true opinion so that no one gets offended is called _____ bias.
- vi) The tendency of the brain to stop attending to constant, unchanging information is called _____.
- vii) People lose this ability to change its shape from thick to thin, enabling it to focus on objects that are close or far away as the lens hardens through aging, a disorder called _____.
- viii) A neuron that carries messages from the central nervous system to the muscles of the body are called _____ nerves.
- ix) _____ is the part of the personality present at birth and completely unconscious.

x) The _____ controls the level of blood sugar in the body by secreting insulin and glucagon.

xi) _____ is an insight therapy based on the theory of Freud, emphasizing the revealing of unconscious conflicts; Freud's term for both the theory of personality and the therapy based on it.

xii) The _____ is the specialized cell in the nervous system that receives and sends messages within that system.

Q.2 **Answer the following: (ANY ONE)** [12]

- i) Describe the contributions of some of the early pioneers in psychology.
- ii) List and explain the descriptive methods to gather data.

Q.3 **Answer the following: (ANY ONE)** [12]

- i) What is a Neuron? Identify the parts of a neuron and functions of each.
- ii) Give short note on:
 - a) Wernicke's Area
 - b) Broca's Area

Q.4 **Write Short notes: (ANY THREE)** [12]

- i) Pain-Gate control theory
- ii) Any 5 parts of the Ear
- iii) Place theory, Frequency theory and Volley principle
- iv) Difference between Bottom up and Top-down Processing
- v) Any 3 types of Illusion

Q.5 **Write Short notes: (ANY THREE)** [12]

- i) Psychosexual stages of personality development
- ii) How the neo-Freudians modified Freud's theory
- iii) Bandura's reciprocal determinism and self-efficacy
- iv) Difference between:
 - a) Real self and Ideal self
 - b) Conditional and Unconditional regard
- v) Advantages and disadvantages of projective test of personality assessments.

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **Attempt ANY FOUR out of SIX questions.**

खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवी कडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्न पत्रिकेवर आसन क्रमांका व्यतिरिक्त दुसरे काही लिहू नये.

Q.1 Write a detailed note on Verbal and Non-Verbal Communication. [15]
मौखिक आणि अमौखिक संवादावर सविस्तर नोंद लिहा.Q.2 Define 'Social Stratification' with a special emphasis on 'The Importance of Studying Social Stratification'.
'सामाजिक स्तरविभाजन' ची व्याख्या करा, विशेषत: 'सामाजिक स्तरविभाजनाच्या अध्ययनाचे महत्व' यावर भर देऊन.Q.3 Explain Strain Theory. What are the five possible reactions to the tensions between values and means? [15]
तनाव सिद्धांत स्पष्ट करा. मूळ्ये आणि साधनांच्या तणावांवर पाच संभाव्य प्रतिक्रिया कोणत्या आहेत?Q.4 Write a detailed note on any two theories of 'Collective Behavior'. [15]
'सामूहिक वर्तन' या विषयावरील कोणत्याही दोन सिद्धांतांवर सविस्तर नोंद लिहा.Q.5 Write a detailed note on 'Conflict Theories' with special emphasis on 'Types of Crime'. [15]
'संघर्ष सिद्धांतांवर सविस्तर नोंद लिहा, विशेषत: 'गुन्ह्यांच्या प्रकारांवर भर देऊन.Q.6 Write a detailed note on 'Types of Social Movements' with special emphasis on the 'Decline of Social Movements'. [15]
'सामाजिक चळवळीचे प्रकार' यावर विशेषत: 'सामाजिक चळवळीचा नुकसान' यावर भर देऊन सविस्तर नोंद लिहा.

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **Attempt ANY FOUR out of SIX questions.**

खालील सहा पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवी कडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्न पत्रिकेवर आसन क्रमांका व्यतिरिक्त दुसरे काही लिहू नये.

Q.1 Write a detailed note on Verbal and Non-Verbal Communication. [15]
मौखिक आणि अमौखिक संवादावर सविस्तर नोंद लिहा.Q.2 Define 'Social Stratification' with a special emphasis on 'The Importance of Studying Social Stratification'.
'सामाजिक स्तरविभाजन' ची व्याख्या करा, विशेषत: 'सामाजिक स्तरविभाजनाच्या अध्ययनाचे महत्व' यावर भर देऊन.Q.3 Explain Strain Theory. What are the five possible reactions to the tensions between values and means? [15]
तनाव सिद्धांत स्पष्ट करा. मूळ्ये आणि साधनांच्या तणावांवर पाच संभाव्य प्रतिक्रिया कोणत्या आहेत?Q.4 Write a detailed note on any two theories of 'Collective Behavior'. [15]
'सामूहिक वर्तन' या विषयावरील कोणत्याही दोन सिद्धांतांवर सविस्तर नोंद लिहा.Q.5 Write a detailed note on 'Conflict Theories' with special emphasis on 'Types of Crime'. [15]
'संघर्ष सिद्धांतांवर सविस्तर नोंद लिहा, विशेषत: 'गुन्ह्यांच्या प्रकारांवर भर देऊन.Q.6 Write a detailed note on 'Types of Social Movements' with special emphasis on the 'Decline of Social Movements'. [15]
'सामाजिक चळवळीचे प्रकार' यावर विशेषत: 'सामाजिक चळवळीचा नुकसान' यावर भर देऊन सविस्तर नोंद लिहा.

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Attempt ANY TWO questions.****कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.**

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Write a detailed note on the physiological and psychological [15] changes that occur during old age.

वृद्धापकाळात होणारे शारीरिक आणि मानसिक बदल याबद्दल तपशीलवार टिपणी लिहा.

Q.2 What is the importance of social support in old age? Explain its [15] benefits with examples.

वृद्धापकाळात सामाजिक समर्थनाचे महत्त्व काय आहे? उदाहरणांसह त्याचे फायदे स्पष्ट करा.

Q.3 **Attempt ANY TWO short notes:** [15]
टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) Nutritional needs of the elderly

वृद्धांच्या पोषणाच्या गरजा

B) Common health issues of the elderly

वृद्ध लोकांमध्ये सामान्य आरोग्य समस्या

C) Geriatric Palliative Care

जरातृत्वाची पालीएटिक काळजी

D) Respite Care

विश्रांती सेवा

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Attempt ANY TWO questions.****कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.**

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 Write a detailed note on the physiological and psychological [15] changes that occur during old age.

वृद्धापकाळात होणारे शारीरिक आणि मानसिक बदल याबद्दल तपशीलवार टिपणी लिहा.

Q.2 What is the importance of social support in old age? Explain its [15] benefits with examples.

वृद्धापकाळात सामाजिक समर्थनाचे महत्त्व काय आहे? उदाहरणांसह त्याचे फायदे स्पष्ट करा.

Q.3 **Attempt ANY TWO short notes:** [15]
टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

A) Nutritional needs of the elderly

वृद्धांच्या पोषणाच्या गरजा

B) Common health issues of the elderly

वृद्ध लोकांमध्ये सामान्य आरोग्य समस्या

C) Geriatric Palliative Care

जरातृत्वाची पालीएटिक काळजी

D) Respite Care

विश्रांती सेवा

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]
 A) Discuss about the role of trade and commerce in Indian Coinage.
 B) What made Gupta coins special?

Q.2 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]
 A) Evaluate the importance of decimal system in Post independent coinage.
 B) Why is Indian Numismatics considered to be an essential discipline in India's economic history?

Q.3 **Write short notes: (ANY THREE)** [10]
 A) Mauryan Coins
 B) Daily transactions in Ancient India
 C) Kushana Coins
 D) Characteristics of Indian Coinage
 E) British Indian Coins

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]
 A) Discuss about the role of trade and commerce in Indian Coinage.
 B) What made Gupta coins special?

Q.2 **Attempt ANY ONE of the following:** [10]
 A) Evaluate the importance of decimal system in Post independent coinage.
 B) Why is Indian Numismatics considered to be an essential discipline in India's economic history?

Q.3 **Write short notes: (ANY THREE)** [10]
 A) Mauryan Coins
 B) Daily transactions in Ancient India
 C) Kushana Coins
 D) Characteristics of Indian Coinage
 E) British Indian Coins

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Attempt ANY ONE of the following:** [15]

A) Explain Ashoka's concept of Dhammavijaya and patronage to Buddhism.
 B) Write a note on Satavahans or Shungas.

Q.2 **Attempt ANY ONE of the following:** [15]

A) Give reasons for the fall of the Gupta Empire.
 B) Analyse the 'Golden Age' of the Guptas.

Q.3 **Attempt ANY ONE of the following:** [15]

A) Examine the political achievements of Harshavardhana.
 B) Give an account of rise of the Rajputs.

Q.4 **Write Short Notes: (ANY THREE)** [15]

A) Any ONE Rashtrakuta ruler
 B) Wars fought by Pulakeshin II
 C) Cross-cultural dialogue between India and Southeast Asia
 D) Imperial Cholas
 E) Narasimhavarman I or Mahendravarman I

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Attempt ANY ONE of the following:** [15]

A) Explain Ashoka's concept of Dhammavijaya and patronage to Buddhism.
 B) Write a note on Satavahans or Shungas.

Q.2 **Attempt ANY ONE of the following:** [15]

A) Give reasons for the fall of the Gupta Empire.
 B) Analyse the 'Golden Age' of the Guptas.

Q.3 **Attempt ANY ONE of the following:** [15]

A) Examine the political achievements of Harshavardhana.
 B) Give an account of rise of the Rajputs.

Q.4 **Write Short Notes: (ANY THREE)** [15]

A) Any ONE Rashtrakuta ruler
 B) Wars fought by Pulakeshin II
 C) Cross-cultural dialogue between India and Southeast Asia
 D) Imperial Cholas
 E) Narasimhavarman I or Mahendravarman I

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Fill in the blanks with the correct option given and rewrite it: [06]

- 1) _____ is the outermost layer of culture?
 - a) Symbols
 - b) Heroes
 - c) Rituals
 - d) Values
- 2) University of Mumbai was established in the year _____
 - a) 1852
 - b) 1888
 - c) 1857
 - d) 1856
- 3) Point of View is an element of _____
 - a) Elocution
 - b) Story writing
 - c) Debate
 - d) Essay
- 4) Composition in _____ refer to the combination of forms, colours, lines and other visual components inside a frame
 - a) Collage
 - b) Cartooning
 - c) Rangoli
 - d) Painting
- 5) _____ is an example of a percussion instrument.
 - a) Piano
 - b) Flute
 - c) Drum
 - d) Guitar
- 6) _____ is a theatrical technique that uses movement, facial expression and gestures to convey emotion, action a character without words.
 - a) Mimicry
 - b) Mime
 - c) Force
 - d) Skit

©2020-21

Q.2 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Significance of cultural heritage
- b) Cultural diversity
- c) Local and Global culture

Q.3 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Importance of cultural activities
- b) Student cultural activities in Maharashtra during the Post-Independence era
- c) Student cultural activities in the University of Mumbai in the early 20th century

Q.4 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Visualization in Rangoli
- b) Psychological Characterization in Story Writing
- c) Medium and Composition in collage

Q.5 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Folk Dances of Maharashtra
- b) Components of a One Act Play
- c) Significance of music in India

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 Fill in the blanks with the correct option given and rewrite it: [06]

- 1) _____ is the outermost layer of culture?
 - a) Symbols
 - b) Heroes
 - c) Rituals
 - d) Values
- 2) University of Mumbai was established in the year _____
 - a) 1852
 - b) 1888
 - c) 1857
 - d) 1856
- 3) Point of View is an element of _____
 - a) Elocution
 - b) Story writing
 - c) Debate
 - d) Essay
- 4) Composition in _____ refer to the combination of forms, colours, lines and other visual components inside a frame
 - a) Collage
 - b) Cartooning
 - c) Rangoli
 - d) Painting
- 5) _____ is an example of a percussion instrument.
 - a) Piano
 - b) Flute
 - c) Drum
 - d) Guitar
- 6) _____ is a theatrical technique that uses movement, facial expression and gestures to convey emotion, action a character without words.
 - a) Mimicry
 - b) Mime
 - c) Force
 - d) Skit

©2020-21

Q.2 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Significance of cultural heritage
- b) Cultural diversity
- c) Local and Global culture

Q.3 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Importance of cultural activities
- b) Student cultural activities in Maharashtra during the Post-Independence era
- c) Student cultural activities in the University of Mumbai in the early 20th century

Q.4 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Visualization in Rangoli
- b) Psychological Characterization in Story Writing
- c) Medium and Composition in collage

Q.5 Answer the following: (ANY TWO) [06]

- a) Folk Dances of Maharashtra
- b) Components of a One Act Play
- c) Significance of music in India

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: १) पुढीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नका.

प्र.१ अ) कवितेचे विविध घटक स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) कविता या साहित्य प्रकाराची रचना स्पष्ट करा.

प्र.२ अ) बालकवींच्या कवितेतून व्यक्त झालेली निसर्ग विषयक जाणीव स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) बहिणाबाई चोधरी यांच्या कवितेतील सोंदर्य स्पष्ट करा.

प्र.३ अ) विंदा कंरदीकर यांच्या कवितांचे विशेष स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) इंदिरा संत यांच्या कवितेतून येणारे स्त्रीचे विविध अंतरंग स्पष्ट करा.

प्र.४ अ) वाहरू सोनवणे यांच्या कवितेतून व्यक्त होणाऱ्या आदिवासी समाजाच्या व्यथा आणि वेदना स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) अनुराधा पाटील यांच्या कवितेतून व्यक्त झालेले स्त्रीच्या अस्तित्वाविषयाचे विचार स्पष्ट करा.

प्र.५ टीपा लिहा: (पुढील पैकी कोणत्याही दोन कवितांचा आशय लिहा) [१५]

- १) झपूळा
- २) कशाला काय म्हनू नही?
- ३) फुलराणी
- ४) माझ्या मना बन दगड

प्र.६ पुढील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कोणतेही पंधरा) [१५]

- १) आधुनिक मराठी काव्यरचनेचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
- २) शब्दार्थी सहितो काव्यम ही काव्याची व्याख्या कोणी केली आहे?
- ३) नको नको रे पावसा कवितेच्या रचनाकाराचे नाव सांगा.
- ४) नवा शिपाई या कवितेत कवितागत मी ला कोणते साम्राज्य स्थापन क्हावे असे वाटते?
- ५) बालकवींचे नाव सांगा.
- ६) पोरी कवितेतील मुलगी कुठे बसली आहे?
- ७) कशाला काय म्हनू नही ही कविता कोणी लिहिली आहे?
- ८) फुलराणी कवितेत फुलराणी हे रूप कुणासाठी लिहिले आहे?
- ९) विंदा करंदीकर यांचे संपूर्ण नाव सांगा.
- १०) तिफन कवितेच्या रचनाकाराचे नाव सांगा.
- ११) श्रावणमास कवितेत कोणत्या ऋतूचे वर्णन आहे?
- १२) ज्योतिराव फुले यांच्या उद्योग या कवितेत रोग लयाला कशामुळे जातात असे कवितागत मी ला वाटते?
- १३) कृष्णाजी केशव दामले यांनी कोणत्या टोपण नावाने काव्य लेखन केले आहे?
- १४) मेंद्रं या कवितेत मेंद्राच्या लिलावाची बोली किती वर्षा करिता आहे?
- १५) रक्तात पेटलेल्या अगणित सुर्यांनो या कवितेच्या रचनाकाराचे नाव सांगा.
- १६) दोन दिवस या कवितेत कवितागत मी ची कशाचा शोध घेण्यात जिंदगी बरबाद झाली आहे?

४४०४४४

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: १) पुढीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.
 २) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 ३) प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नका.

प्र.१ अ) कवितेचे विविध घटक स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) कविता या साहित्य प्रकाराची रचना स्पष्ट करा.

प्र.२ अ) बालकवींच्या कवितेतून व्यक्त झालेली निसर्ग विषयक जाणीव स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) बहिणाबाई चोधरी यांच्या कवितेतील सोंदर्य स्पष्ट करा.

प्र.३ अ) विंदा कंरदीकर यांच्या कवितांचे विशेष स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) इंदिरा संत यांच्या कवितेतून येणारे स्त्रीचे विविध अंतरंग स्पष्ट करा.

प्र.४ अ) वाहरू सोनवणे यांच्या कवितेतून व्यक्त होणाऱ्या आदिवासी समाजाच्या व्यथा आणि वेदना स्पष्ट करा. [१५]

किंवा

ब) अनुराधा पाटील यांच्या कवितेतून व्यक्त झालेले स्त्रीच्या अस्तित्वाविषयाचे विचार स्पष्ट करा.

प्र.५ टीपा लिहा: (पुढील पैकी कोणत्याही दोन कवितांचा आशय लिहा) [१५]

- १) झपूळा
- २) कशाला काय म्हनू नही?
- ३) फुलराणी
- ४) माझ्या मना बन दगड

प्र.६ पुढील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा: (कोणतेही पंधरा) [१५]

- १) आधुनिक मराठी काव्यरचनेचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
- २) शब्दार्थी सहितो काव्यम ही काव्याची व्याख्या कोणी केली आहे?
- ३) नको नको रे पावसा कवितेच्या रचनाकाराचे नाव सांगा.
- ४) नवा शिपाई या कवितेत कवितागत मी ला कोणते साम्राज्य स्थापन क्हावे असे वाटते?
- ५) बालकवींचे नाव सांगा.
- ६) पोरी कवितेतील मुलगी कुठे बसली आहे?
- ७) कशाला काय म्हनू नही ही कविता कोणी लिहिली आहे?
- ८) फुलराणी कवितेत फुलराणी हे रूप कुणासाठी लिहिले आहे?
- ९) विंदा करंदीकर यांचे संपूर्ण नाव सांगा.
- १०) तिफन कवितेच्या रचनाकाराचे नाव सांगा.
- ११) श्रावणमास कवितेत कोणत्या ऋतूचे वर्णन आहे?
- १२) ज्योतिराव फुले यांच्या उद्योग या कवितेत रोग लयाला कशामुळे जातात असे कवितागत मी ला वाटते?
- १३) कृष्णाजी केशव दामले यांनी कोणत्या टोपण नावाने काव्य लेखन केले आहे?
- १४) मेंद्रं या कवितेत मेंद्राच्या लिलावाची बोली किती वर्षा करिता आहे?
- १५) रक्तात पेटलेल्या अगणित सुर्यांनो या कवितेच्या रचनाकाराचे नाव सांगा.
- १६) दोन दिवस या कवितेत कवितागत मी ची कशाचा शोध घेण्यात जिंदगी बरबाद झाली आहे?

४४०४४४

(P.T.O)

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Attempt ANY TWO questions.**

कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Explain the various types of media in detail. [15]

विविध प्रकारची माध्यमे सविस्तर स्पष्ट करा.

OR

B) Describe the role of the Mass Media in the election process.

निवडणूक प्रक्रियेत प्रसारमाध्यमांची भूमिका विशद करा.

Q.2 A) Write a detail note on media ethics. [15]

माध्यमांच्या नैतिकतेवर सविस्तर टिपण लिहा.

OR

B) Explain the concept of political marketing.

राजकीय पणन (मार्केटिंग) ची संकल्पना स्पष्ट करा.

Q.3 Write Short Notes on: (ANY THREE) [15]

टिपा लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Importance of media माध्यमांचे महत्व

B) Political campaigns राजकीय प्रचार मोहिमा

C) Paid news सशुल्क बातम्या

D) Accountability of media माध्यमांची जबाबदारी

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

4) Use of simple calculator is allowed.

साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.

Q.1 **Attempt ANY TWO questions of the following:** [15]**खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**

A) What is an isoquant? Explain the key properties of an isoquant curve.

सम उत्पादन म्हणजे काय ?सम उत्पादन वक्राची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

B) Explain the law of variable proportions.

बदलत्या प्रमाणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

C) Discuss the producer's equilibrium.

उत्पादकाच्या समतोलाची चर्चा करा.

Q.2 **Attempt ANY TWO questions of the following:** [15]**खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**

A) Explain the relationship between AR, MR, and TR under monopoly.

मक्तेदारीतीला सरासरी प्राप्ती (AR) सिमांत प्राप्ती (MR) आणि एकूण प्राप्ती (TR)

यातिल संबंध स्पष्ट करा.

B) Given $TFC = 20/-$ calculate TC, AFC, AVC and MC.

Output (in Units)	1	2	3	4	5	6
TVC (₹)	10	30	60	80	90	120

एकूण स्थिर खर्च (TFC) ₹२०/- दिलेला आहे त्यावरुन एकूण खर्च (TC), सरासरी स्थिर खर्च (AFC) सरासरी बदलता खर्च (AVC) आणि सिमांत खर्च (MC) मोजा.

उत्पादन (एकका मध्ये)	१	२	३	४	५	६
एकूण बदलता खर्च(₹) TVC	१०	३०	६०	८०	९०	१२०

C) What are the features of the long-run average cost curve?
दीर्घकालीन सरासरी खर्च वक्राची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?Q.3 **Attempt ANY TWO questions of the following:****खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**A) Explain the marginal productivity theory of distribution.
विभाजनाचा सिमांत उत्पादकता सिद्धांत स्पष्ट करा.B) What is the modern theory of rent?
खंडाचा आधुनिक सिद्धांत काय आहे ?C) Explain the loanable funds theory of interest.
व्याजाचा कर्जाऊ निधी सिद्धांत स्पष्ट करा?

[15]

Q.4 **Attempt ANY TWO questions of the following:****खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**A) What are the features of oligopoly?
अल्पाधिकार बाजाराची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?B) Explain price and output determination under monopoly in the long run.
मक्तेदारीतील दीर्घकालीन किंमत व उत्पादननाचे निर्धारण स्पष्ट करा.C) What are the features of perfect competition?
पूर्णस्पर्धाचे वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?

[15]

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

4) Use of simple calculator is allowed.

साधे गणकयंत्र वापरण्यास परवानगी आहे.

Q.1 **Attempt ANY TWO questions of the following:** [15]**खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**

A) What is an isoquant? Explain the key properties of an isoquant curve.

सम उत्पादन म्हणजे काय ?सम उत्पादन वक्राची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

B) Explain the law of variable proportions.

बदलत्या प्रमाणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

C) Discuss the producer's equilibrium.

उत्पादकाच्या समतोलाची चर्चा करा.

Q.2 **Attempt ANY TWO questions of the following:** [15]**खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**

A) Explain the relationship between AR, MR, and TR under monopoly.

मक्तेदारीतीला सरासरी प्राप्ती (AR) सिमांत प्राप्ती (MR) आणि एकूण प्राप्ती (TR)

यातिल संबंध स्पष्ट करा.

B) Given $TFC = 20/-$ calculate TC, AFC, AVC and MC.

Output (in Units)	1	2	3	4	5	6
TVC (₹)	10	30	60	80	90	120

एकूण स्थिर खर्च (TFC) ₹२०/- दिलेला आहे त्यावरून एकूण खर्च (TC), सरासरी स्थिर खर्च (AFC) सरासरी बदलता खर्च (AVC) आणि सिमांत खर्च (MC) मोजा.

उत्पादन (एकका मध्ये)	१	२	३	४	५	६
एकूण बदलता खर्च (₹) TVC	१०	३०	६०	८०	९०	१२०

C) What are the features of the long-run average cost curve?
दीर्घकालीन सरासरी खर्च वक्राची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?Q.3 **Attempt ANY TWO questions of the following:****खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**A) Explain the marginal productivity theory of distribution.
विभाजनाचा सिमांत उत्पादकता सिद्धांत स्पष्ट करा.B) What is the modern theory of rent?
खंडाचा आधुनिक सिद्धांत काय आहे ?C) Explain the loanable funds theory of interest.
व्याजाचा कर्जाऊ निधी सिद्धांत स्पष्ट करा?

[15]

Q.4 **Attempt ANY TWO questions of the following:****खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:**A) What are the features of oligopoly?
अल्पाधिकार बाजाराची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?B) Explain price and output determination under monopoly in the long run.
मक्तेदारीतील दीर्घकालीन किंमत व उत्पादननाचे निर्धारण स्पष्ट करा.C) What are the features of perfect competition?
पूर्णस्पर्धाचे वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?

[15]

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt **ANY FOUR** questions from the following.

खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Explain the causes of regional disparity in India. [15]
भारतातील प्रादेशिक विषमतेची कारणे स्पष्ट करा.**OR**B) Write a detail note on demand for new statehood in India. [15]
भारतातील नवीन राज्याच्या मागणीवर सविस्तर टिप्पणी लिहा.Q.2 A) Write briefly on the following political parties- BJP and INC. [15]
भाजपा आणि भाराकॉ (INC) या राजकीय पक्षावर थोडक्यात लिहा.**OR**B) Discuss in detail the role and functions of political parties. [15]
राजकीय पक्षांची भूमिका आणि कार्याची सविस्तर चर्चा करा.Q.3 A) Describe the reasons for low representation of women in politics. [15]
राजकारणात महिलांच्या अल्प प्रतिनिधित्वाची कारणे विशद करा.**OR**B) Explain the role of caste in Indian politics. [15]
भारतीय राजकारणात जातीची भूमिका स्पष्ट करा.Q.4 A) Describe the Emerging trends in Indian politics. [15]
भारतीय राजकारणातील उदयोन्मुख कल विशद करा.**OR**B) Discuss the powers and functions of the Election Commission of India [15]
भारतीय निवडणूक आयोगाच्या अधिकारांची आणि कार्याची चर्चा करा.

(P.T.O)

Q.5 A) Discuss the advantages and disadvantages of coalition government. [15]

युती/आघाडी सरकारचे फायदे आणि तोटे यावर चर्चा करा.

ORB) Explain the role of religion in Indian politics. [15]
भारतीय राजकारणात धर्माची भूमिका स्पष्ट करा.Q.6 **Write short notes on: (ANY THREE)** [15]

टीप लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Trinamul

तृणमूल

B) Election process

निवडणूक प्रक्रिया

C) Significance of coalition government

युती/आघाडी सरकारची निर्मिती

D) Electoral system

निवडणूक व्यवस्था

E) Regionalism

प्रादेशिकता

F) Aam Aadmi Party

आम आदमी पक्ष

अन्वेषक

Seat no:	
----------	--

Time: 02 hrs

Max. Marks. 60

Note: 1) Attempt **ANY FOUR** questions from the following.

खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 A) Explain the causes of regional disparity in India. [15]
भारतातील प्रादेशिक विषमतेची कारणे स्पष्ट करा.**OR**B) Write a detail note on demand for new statehood in India. [15]
भारतातील नवीन राज्याच्या मागणीवर सविस्तर टिप्पणी लिहा.Q.2 A) Write briefly on the following political parties- BJP and INC. [15]
भाजपा आणि भाराकॉ (INC) या राजकीय पक्षावर थोडक्यात लिहा.**OR**B) Discuss in detail the role and functions of political parties. [15]
राजकीय पक्षांची भूमिका आणि कार्याची सविस्तर चर्चा करा.Q.3 A) Describe the reasons for low representation of women in politics. [15]
राजकारणात महिलांच्या अल्प प्रतिनिधित्वाची कारणे विशद करा.**OR**B) Explain the role of caste in Indian politics. [15]
भारतीय राजकारणात जातीची भूमिका स्पष्ट करा.Q.4 A) Describe the Emerging trends in Indian politics. [15]
भारतीय राजकारणातील उदयोन्मुख कल विशद करा.**OR**B) Discuss the powers and functions of the Election Commission of India [15]
भारतीय निवडणूक आयोगाच्या अधिकारांची आणि कार्याची चर्चा करा.

(P.T.O)

Q.5 A) Discuss the advantages and disadvantages of coalition government. [15]

युती/आघाडी सरकारचे फायदे आणि तोटे यावर चर्चा करा.

ORB) Explain the role of religion in Indian politics. [15]
भारतीय राजकारणात धर्माची भूमिका स्पष्ट करा.Q.6 **Write short notes on: (ANY THREE)** [15]

टीप लिहा: (कोणत्याही तीन)

A) Trinamul

तृणमूल

B) Election process

निवडणूक प्रक्रिया

C) Significance of coalition government

युती/आघाडी सरकारची निर्मिती

D) Electoral system

निवडणूक व्यवस्था

E) Regionalism

प्रादेशिकता

F) Aam Aadmi Party

आम आदमी पक्ष

अन्वेषक

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Fill in the blanks with correct answer & rewrite it:**

1) _____ is the general term that denotes thinking, which includes reasoning, decision-making, problem-solving and other associated aspects of higher mental process.

2) _____ is mental exploration rather than motor exploration.

3) _____ is putting you in control of making changes and behaving in a different way.

4) _____ creativity is where people create new theories, technologies, or ideas.

5) _____ is an active process that has a clearly defined end or goal and that produces something that others can use and indeed want.

6) A _____ is a mental rule-of-thumb strategy that may or may not work in certain situations.

7) An _____ is a step-by-step procedure that will always produce a correct solution.

8) To _____ something means to make a choice or come to a conclusion.

9) Decisions that are made once cannot be undone is called _____ decision.

10) In _____ type of decision knowledge is derived out of past mistakes.

Q.2 **Attempt ANY ONE question from the following:** [10]

A) What is thinking? Its nature, components and types of Thinking.
 B) Explain the Stages of Creative Thinking.

Q.3 **Write a short note on: (ANY THREE)** [10]

A) Hurson's Productive Thinking Model
 B) Seven Steps problem solving model
 C) POWER model with example
 D) 5 steps in decision making
 E) Types of Decision Based on Result

ଓঝনো

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

Q.1 **Fill in the blanks with correct answer & rewrite it:**

1) _____ is the general term that denotes thinking, which includes reasoning, decision-making, problem-solving and other associated aspects of higher mental process.

2) _____ is mental exploration rather than motor exploration.

3) _____ is putting you in control of making changes and behaving in a different way.

4) _____ creativity is where people create new theories, technologies, or ideas.

5) _____ is an active process that has a clearly defined end or goal and that produces something that others can use and indeed want.

6) A _____ is a mental rule-of-thumb strategy that may or may not work in certain situations.

7) An _____ is a step-by-step procedure that will always produce a correct solution.

8) To _____ something means to make a choice or come to a conclusion.

9) Decisions that are made once cannot be undone is called _____ decision.

10) In _____ type of decision knowledge is derived out of past mistakes.

Q.2 **Attempt ANY ONE question from the following:** [10]

A) What is thinking? Its nature, components and types of Thinking.
 B) Explain the Stages of Creative Thinking.

Q.3 **Write a short note on: (ANY THREE)** [10]

A) Hurson's Productive Thinking Model
 B) Seven Steps problem solving model
 C) POWER model with example
 D) 5 steps in decision making
 E) Types of Decision Based on Result

ଓঝো•ওঝো

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) Attempt **ANY TWO** questions.
कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 What is Feminist Environmentalism? Explain in detail. [15]
फेमिनिस्ट एन्व्हायरॉनमेंटलिंग्जम म्हणजे काय? तपशीलवार स्पष्ट करा.

Q.2 What is the relevance of protecting and preserving of indigenous rights and culture? What are some challenges? [15]
स्थानिक हक्क आणि संस्कृतीचे संरक्षण आणि जतन करण्याचे महत्त्व काय आहे? काही आव्हाने कोणती आहेत?

Q.3 **Write short notes: (ANY TWO)** [15]
टीप लिहा: (कोणत्याही दोन)
 A) Feminist Environmentalism vs. Eco-feminism
फेमिनिस्ट एन्व्हायरॉनमेंटलिंग्जम वि इको-फेमिनिझम
 B) Impact of climate change on tribal women
हवामान बदलाचा आदिवासी महिलांवर होणारा प्रभाव
 C) Constitutional provisions for indigenous rights
मूळवासी अधिकारांसाठीचे घटनात्मक तरतुदी
 D) Environmental movements around the world
जगभरातील पर्यावरणीय चळवळी

७३०•४४४२

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) Attempt **ANY TWO** questions.
कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
 3) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 What is Feminist Environmentalism? Explain in detail. [15]
फेमिनिस्ट एन्व्हायरॉनमेंटलिंग्जम म्हणजे काय? तपशीलवार स्पष्ट करा.

Q.2 What is the relevance of protecting and preserving of indigenous rights and culture? What are some challenges? [15]
स्थानिक हक्क आणि संस्कृतीचे संरक्षण आणि जतन करण्याचे महत्त्व काय आहे? काही आव्हाने कोणती आहेत?

Q.3 **Write short notes: (ANY TWO)** [15]
टीप लिहा: (कोणत्याही दोन)
 A) Feminist Environmentalism vs. Eco-feminism
फेमिनिस्ट एन्व्हायरॉनमेंटलिंग्जम वि इको-फेमिनिझम
 B) Impact of climate change on tribal women
हवामान बदलाचा आदिवासी महिलांवर होणारा प्रभाव
 C) Constitutional provisions for indigenous rights
मूळवासी अधिकारांसाठीचे घटनात्मक तरतुदी
 D) Environmental movements around the world
जगभरातील पर्यावरणीय चळवळी

७३०•४४४२

Seat no:	
----------	--

Time: 01 hour

Max. Marks. 30

Note: 1) **Attempt ANY TWO questions out of THREE.**

खालील तीनपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नये.

Q.1 a) What is the scope of Pranayama in Yoga? [15]

योगामध्ये प्राणायामाचे क्षेत्र काय आहे?

OR

b) What are the basic types of Pranayama in Yoga?

योगामधील प्राणायामाचे मूलभूत प्रकार काय आहेत?

Q.2 a) What are the extrinsic values of advanced Pranayama techniques? [15]

प्रगत प्राणायाम तंत्रज्ञानांची बाह्य मूल्ये काय आहेत?

OR

b) What are some common misconceptions about advanced Pranayama?

प्रगत प्राणायामाबद्दल सामान्य गोडसमज काय आहेत?

Q.3 Write short notes on: (ANY THREE) [15]

टीप लिहा: (कोणत्याही तीन)

a) Pranayama contributes to mental clarity

प्राणायाम मानसिक स्पष्टतेला योगदान देतो

b) The significance of breathing control in Pranayama

प्राणायामामध्ये श्वासाच्या नियंत्रणाचे महत्त्व

c) The role of Pranayama in detoxification and cleansing of the body

प्राणायाम शरीराच्या शुद्धीकरण आणि विषादीकरणामध्ये भूमिका बजावतो

d) Advanced Pranayama improve concentration and focus

प्रगत प्राणायाम एकाग्रता आणि लक्ष केंद्रित करण्यास सुधारू शकतो

Seat no:	
----------	--

Time: 03 hrs

Max. Marks. 100

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Draw neat diagrams and give examples wherever necessary.
आवश्यक तिथे सुबक आकृत्या काढा व उदाहरणे द्या.

4) Use of simple calculator is allowed.
साध्या गणकयंत्राचा वापर करण्यास परवानगी आहे.

5) Do not write anything except seat no. on the question paper.
प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नका.

Q.1 Answer ANY TWO of the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) What do you mean by production function?
उत्पादन फलन म्हणजे काय?

B) Discuss the law of variable proportions.
बदलत्या प्रमाणाच्या नियमाची चर्चा करा

C) What are the properties of isoquants?
समउत्पादन वक्राचे गुणधर्म काय आहेत

Q.2 Answer ANY TWO of the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss various concepts of costs.
खर्चाच्या विविध संकल्पनावर चर्चा करा

B) Explain the relationship between AC and MC with suitable diagram
सरासरी खर्च आणि सीमांत खर्च यांचा संबंध सुबक आकृती सह स्पष्ट करा

C) Explain Total Revenue, Average Revenue and Marginal Revenue concepts under Monopoly.
मक्तेदारी अंतर्गत एकूण महसूल, सरासरी महसूल आणि सीमांत महसूल संकल्पना स्पष्ट करा.

Q.3 Answer ANY TWO of the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the marginal productivity theory under perfect competition.
पूर्ण स्पर्धेतीक विभाजनाचा सिमात उत्पादकता सिद्धांत स्पष्ट करा.

B) What is Ricardo's theory of rent ?
रिकार्डोचा खंड सिद्धांत काय आहे ?

C) What are the factors of demand and supply of loanable funds?
व्याजाच्या कर्जाऊ निधिचे मागणी आणि पूरवठा घटक कोणते ?

Q.4 Answer ANY TWO of the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the characteristics of perfect competition.
पूर्ण स्पर्धेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

B) Explain the equilibrium of a monopoly in short run
मक्तेदारीत अल्प कालीन समतोल स्पष्ट करा.

C) Discuss the features of monopolistic competition
मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Q.5 Write short answers on ANY TWO of the following:

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा:

- A) Selling cost
विक्री खर्च
- B) Types of price leadership
मुल्य नेतृत्वाचे प्रकार
- C) Shut down point of a firm
पेढी बंद करण्याची स्थिती
- D) Sources of monopoly
मक्तेदारी वरचस्वाचे स्रोत

Seat no:

समय : ०३ घंटे

कुल गुण : १००

सुचना: १) निम्नलिखित सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
 २) प्रश्नपत्र पर सीट नंबर के अलावा कुछ भी न लिखें।

प्र.१ निम्नलिखित संदर्भ सहित व्याख्या लिखिए। [२०]

अ) “बार बार आती है मुझको मधूर याद बचपन तेरी।
 गया ले गया तू जीवन की सबसे मस्तखुशी मेरी।”

अथवा

अ) “सरसों खेतों में उठी फूल
 बौरे आमों में उठे झूल
 बेलों में फूले नए फूल।”

आ) “ताऊजी, हमें लेलगाड़ी ला दोगे ?”

अथवा

आ) “तेरा घर -घाट कोई नहीं है, जो अपना बच्चा इसे दे दिया? तू रहती कहाँ है ?

प्र.२ निम्नलिखित दिर्घीतरी प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [३०]

इ) ‘माता - विमाता’ कहानी में कहानी का सारांश अपने शब्दों में लिखिए।

अथवा

इ) ‘दादी अम्मा’ कहानी में चित्रित पारिवारिक परिवेश बताइए।

ई) हम जरुर जीतेंगे’ कविता का सन्देश लिखिए।

अथवा

ई) ‘आया वसंत’ कविता में चित्रित प्राकृतिक चित्रण।

प्र.३ निम्नलिखित टिप्पणियाँ लिखिए। [१०]

क) ताई कहानी में चित्रित रामेश्वरी।

अथवा

क) भीष्म साहनी का परिचय।

ख) ‘अपने घर की तलाश’ कविता का सारांश।

अथवा

ख) सुभद्रा कुमारी चौहान का परिचय।

प्र.४ निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए। [१०]

१) ‘सजा’ कहानी के कहानीकार का नाम क्या है ?

२) धनंजय किस कहानी का पात्र है ? (P.T.O)

३) 'वे तीन घर 'कहानी किसकी है ?

४) मेहरा किस कहानी की पात्र है ?

५) पाँचवा बेटा कहानी की लेखिका कौन है ?

६) ताई कहानी की ताई का नाम बताइए ।

७) 'हम जरुर जीतेंगे 'इस कविता के कवि का नाम बताइए ।

८) 'आया वसंत' कविता में कवि ने किस ऋतु का चित्रण किया है ?

९) सुशीला टांकभौरे की किस कविता में स्त्री की संवेदना चित्रित हुई है ?

१०) 'अपने घर की तलाश' कविता के कवि का नाम क्या है ?

प्र.५ निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर निबंधलेखन कीजिए। [१०]

१) कोरोना महामारी

२) आधुनिक शिक्षा प्रणाली में संगणक का योगदान ।

प्र.६ निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर सुचना के अनुसार लिखिए। [१०]

अ) लिंग परिवर्तन कीजिये ।

१) अर्द्धापक

२) पंडित

आ) वचन परिवर्तन कीजिये ।

१) लड़का

२) पुस्तक

इ) वर्तनी की शुद्धता लिखिए ।

१) इस्टेशन

२) नारि

ई) काल पहचानिए ।

१) रामू आम खा रहा है ।

२) स्कूल की छुट्टी समय पर हुई थी ।

उ) मुहावरों का अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिये ।

१) झंडा गाड़ना

२) धी के दिये जलाना ।

आ) निम्नलिखित विषय पर संवाद लेखन कीजिये । [१०]

१) मोबाइल के अच्छे और बुरे परिणाम इस विषय पर दो मित्रों के संवाद लिखिए ।

Seat no:	
----------	--

Time: 03 hrs

Max. Marks. 100

Note: 1) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

2) Read the instructions carefully

सूचना काळजीपूर्वक वाचा.

3) Do not write anything except seat no. on the question paper.

प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नका.

Q.1 Attempt ANY TWO from the following:

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the causes for the demand of state autonomy.

राज्य स्वायत्तेच्या मागणीची कारणे स्पष्ट करा.

B) Explain the administrative relations between the states and the centre.

केंद्र आणि राज्यांमधील प्रशासकीय संबंध स्पष्ट करा.

C) Discuss the causes of conflict between the centre and the states.

केंद्र आणि राज्यांमधील संघर्षाच्या कारणांची चर्चा करा.

Q.2 Attempt ANY TWO from the following:

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Discuss the role and functions of a political party.

राजकीय पक्षाची भूमिका आणि कार्याची चर्चा करा.

B) Write a note on Dravida Munetra Kazagham and Telgu Desam Party.

द्रविड मुनेत्र कङ्गाराम आणि तेलगू देसम पक्षा वर टिपण लिहा.

C) Write a detail note on the Bhartiya Janata party.

भारतीय जनता पक्षावर सविस्तर टिपण लिहा.

Q.3 Attempt ANY TWO from the following:

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain in detail the causes and effects of communalism.

जातीयवादाची कारणे आणि परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा.

B) Explain the role of caste in Indian politics.

भारतीय राजकारणातील जातीची भूमिका स्पष्ट करा.

C) Describe the causes of low participation of women in Indian politics.

भारतीय राजकारणात महिलांच्या अल्प सहभागाची कारणे विशद करा.

Q.4 Attempt ANY TWO from the following:

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Define terrorism. Explain the causes of terrorism in Jammu and Kashmir.

दहशतवादाची व्याख्या लिहा. जम्मू-काश्मीरमधील दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.

B) Explain the problem of insurgency in north east India.

ईशान्य भारतातील बंडखोरीची समस्या स्पष्ट करा.

C) Explain the causes and effects of criminalization of politics in India.

भारतातील राजकारणाच्या गुन्हेगारीकरणाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

(P.T.O)

[20]

Q.5 Attempt ANY TWO from the following:

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

- A) Write a detailed note on the Indian National Congress.
भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसवर सविस्तर टिपण लिहा.
- B) Explain the provisions related to reservation in the constitution of India.
भारताच्या संविधानातील आरक्षणाशी संबंधित तरतुदीं स्पष्ट करा.
- C) Write a detail note on the causes of Naxalism.
नक्षलवादाच्या कारणांवर सविस्तर टिपण लिहा.

Seat no:	
----------	--

Time: 03 hrs

Max. Marks. 100

Note: 1) **ALL** questions are **COMPULSORY**.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.
 उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

3) Use of simple calculator is permitted.
 साध्या गणकयंत्राचा वापर करण्यास परवानगी आहे.

4) Do not write anything except seat no. on the question paper.
 प्रश्नपत्रिकेवर सीट नंबर शिवाय काहीही लिहू नका.

Q.1 Answer ANY TWO from the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Explain the three common barriers to successful problem solving and the concept of creativity.
 यशस्वी समस्यां सोडवण्यात येणारे तीन सामान्य अडथळे आणि सर्जनशीलतेची संकल्पना स्पष्ट करा.

B) Compare and contrast different theories on the nature of intelligence.
 बुद्धिमत्तेच्या स्वरूपावर वेगवेगळ्या सिद्धांतांची तुलना आणि विरोधाभास स्पष्ट करा.

C) Evaluate the influence of heredity and environment on the development of intelligence.
 बुद्धिमत्तेच्या विकासावर वारसाहक्क आणि वातावरणाच्या प्रभावाचे मूल्यांकन करा.

Q.2 Answer ANY TWO from the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Describe motivation and its types. Explain the key elements of the instinct and drive-reduction approaches to motivation.
 प्रेरणा आणि तिचे प्रकार वर्णन करा. प्रेरणेसाठी अंतःप्रेरणेचे मुख्य घटक आणि ड्राइव्ह-रिडक्शन दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

B) Explain the characteristics of the three types of needs.
 तीन प्रकारच्या गरजांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

C) Identify the physical and social factors that influence hunger.
 भूक प्रभावित करणारे शारीरिक आणि सामाजिक घटक कोणते आहेत?

Q.3 Answer ANY TWO from the following: [20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Describe the ways in which the Neo-Freudians modified Freud's theory. Explain the current thoughts on the psychodynamic perspective.
 निओ-फ्रॉइडियननी फ्रॉइडच्या सिद्धांतात कोणत्या मार्गानी सुधारणा केल्या याचे वर्णन करा. सायकोडायनॅमिक (सुप्त मनोवृत्ती) दृष्टिकोनातून वर्तमान विचार स्पष्ट करा.

B) Describe early attempts to use traits to conceptualize personality and explain 'The Big Five'.
 व्यक्तिमत्वाची संकल्पना समजावून सांगण्यासाठी वैशिष्ट्यांचा वापर करण्याच्या सुरवातीच्या प्रयत्नांचे वर्णन करा आणि 'द बिग फाइव' स्पष्ट करा.

C) Evaluate the strengths and limitations of the trait view of personality.
 व्यक्तिमत्वाच्या गुणवैशिष्ट्य (trait) दृष्टिकोनाची ताकद आणि मर्यादा यांचे मूल्यांकन करा.

Q.4 Answer ANY TWO from the following:

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Write a detailed note on inferential statistics.
अनुमानात्मक आकडेवारीवर तपशीलवार नोंद लिहा.

B) Describe the types of statistics used in research and uses of statistics.
संशोधनात वापरल्या जाणाऱ्या आकडेवारीचे प्रकार वर्णन करा आणि त्याचे उपयोग सांगा.

C) Explain what is descriptive statistics and prepare a frequency distribution table of the data set given below.
92, 93, 94, 96, 97, 92, 98,
99, 91, 93, 94, 96, 97, 98,
92, 93, 94, 95, 92, 93, 97,
93, 93, 94, 98, 96, 97, 98,
93, 92, 94, 92, 99, 98, 92

वर्णनात्मक सांख्यिकी स्पष्ट करा आणि खालील संख्यांसाठी वारंवारता वितरण सारणी (frequency distribution table) तयार करा.

९२, ९३, ९४, ९६, ९७, ९२, ९८,
९९, ९१, ९३, ९४, ९६, ९७, ९८,
९२, ९३, ९४, ९५, ९२, ९३, ९७,
९३, ९३, ९४, ९८, ९६, ९७, ९८,
९३, ९२, ९४, ९२, ९९, ९८, ९२

Q.5 Answer ANY TWO from the following:

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा:

A) Write short notes on:
i) Reliability and validity
ii) Standardization
iii) Norms
यावर लहान नोंदी लिहा:
i) विश्वासनीयता आणि वैधता
ii) मानकीकरण
iii) मानदंड

B) Explain Maslow's hierarchy of needs with the help of the diagram.
आकृतीच्या साहाय्याने मास्लोची गरजांची श्रेणी स्पष्ट करा.

C) Explain the different defense mechanisms with examples.
वेगवेगळ्या संरक्षणात्मक यंत्रणा उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

D) i) Describe skewed distribution.
वक्रपेक्षित वितरण याबद्दल वर्णन करा.
ii) Calculate the Mean, Median, and Mode of the data given below.

245, 246, 248, 249, 248, 243, 244, 247, 248, 241, 242, 240

खालील संख्यांसाठी सरासरी, माध्य आणि बहुलक गणना करा:

२४५, २४६, २४८, २४९, २४८, २४३, २४४, २४७, २४८, २४१, २४२, २४०

०४३०४०४२